

BİRLİK'TEN

TÜRKİYE SİGORTA VE REASÜRANS ŞİRKETLERİ BİRLİĞİ YAYINIDIR

YIL: 2

SAYI: 17

MAYIS 2001

Bu bakışlar,
*19 Mayıs 1919'da
başlayacak
"Kurtuluş Süreci"nin
derinliğini taşıyor;
"biraz endişeli,
biraz heyecanlı,
ama kararlı"...

* Atatürk Samsun'a çıkmadan
bir kaç gün önce bu fotoğrafını
çektirip, arkadaşı Rauf Orbay'a
vermişti.

İNCELEME ARAŞTIRMA

RÜCU ALACAKLARININ MUHASEBESİ

1- Giriş

Hukuken doğmuş bir rücu ve sovtaj alacağının dönemsellik ilkesi gereği gerçekleştiği dönemde muhasebeleştirilmesi gerekmektedir. Bu itibarla, bir rücu alacağının tahakkukunun yapılabilmesi için, halefiyet hakkının kazanılmış olması, alacağın tutarının kesin olarak tesbit edilmiş olması ve bilanço tarihi itibarıyla henüz tahsil edilmemiş olması gerekmektedir.

Bununla birlikte, bu alacağın tahakkukundan sonra tahsilinde karşılaşılabilecek belirsizlikler diğer alacaklardaki gibi olabilecektir. Eğer alacağın tahsilinde belirsizlikler ortaya çıkarsa, muhasebe kayıtlarının da bu yeni hukuki duruma uyarlanması gerekmektedir. Örneğin, bu alacağın tahsilinde uyuşmazlık çıkması sonucu dava veya icra yoluna gidilirse, söz konusu alacak VUK'nun 323. maddesinde tanımlanan şüpheli alacak haline dönüşeceğinden karşılık ayırmak suretiyle gider yazılabilecektir.

Nitekim, 18 no.lu Uluslararası Muhasebe Standardında "Tahsil edilebilirlik ile ilgili belirsizlikler malın satışı veya hizmetin sunulduğundan sonra ortaya çıkarsa, orijinal olarak kayıtlanmış hasılat tutarını düzeltmek yerine ayrı karşılık ayırmak daha uygundur" şeklinde hüküm bulunmaktadır.

Sigortalanan maddi varlıkların kalıntı değerleri ve bu kalıntıların satışından elde edilen gelirler olarak tanımlanan sovtajlar ile sigorta şirketlerinin halefiyet hakkına istinaden diğer sigorta şirketleri veya üçüncü kişilerden talep edeceği rücu alacaklarının niteliği farklı olması nedeniyle muhasebeleştirilmeleri de farklılık arz etmektedir.

Bu yazımızda, sovtaj tutarlarının genelde önemli bir büyüklüğe ulaşmaması nedeniyle söz konusu farklılık göz ardı edilerek, daha önce yayınlanan "Rücu ve Sovtaj Alacaklarının Muhasebeleştirilmesi" başlıklı makalemize ilave olarak sadece rücu alacaklarının bilanço ve gelir tablosunda nasıl gösterilmesi gerektiği hususuna değinilecektir.

2-Rücu Alacaklarının Türk Muhasebe Hukukuna Göre Muhasebeleştirilmesi

a-Tekdüzen Hesap Planına ve Tutarlılık İlkesine Göre Muhasebeleştirme

Sigorta şirketlerinin de uygulamak zorunda oldukları 1 no.lu Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliği'nde yer alan tutarlılık ilkesinin "benzer olay ve işlemlerde, kayıt düzenleri ile değerlendirme ölçülerinin değişmezliğini ve mali tablolarda biçim ve içerik yönünden tek düzeni öngörür" şeklinde bir anlamı bulunmaktadır.

Diğer taraftan, rücu alacaklarını sigorta şirketlerinin tabi olduğu Tekdüzen Hesap Planına göre 1 kodlu "Alacaklar" ana hesabının 1.50.1 hesap kodlu "Diğer Alacaklar" yardımcı hesabı altında 05 alt hesap kodlu "Rücu ve Sovtaj Yoluyla Tahsil Edilecek Alacaklar" hesabında gösterilmeleri gerekmektedir. Örneğin kasko branşında 1.000.000.-TL'lik bir rücu alacağının muhasebeleştirilmesi tutarlılık ilkesi ile tek düzen hesap planının birlikte uygulanması durumunda aşağıdaki gibi olacaktır. (Konservasyon % 50).

1.50.1.05 Diğer Alacaklar	1.000.000.-
-Rücu ve Sovtaj Yoluyla Tahsil Ed. Alacaklar	
5.17.1.50 Teknik Kar-Zarar Hesapları	1.000.000.-
-Diğer Gelirler	
<hr/>	
5.17.1.99 Teknik Kar-Zarar Hesapları	500.000.-
-Diğer Giderler	
3.05.1.99 Diğer Borçlar	500.000.-
- Rücu ve Sov. Yoluyla Tahsil Ed. Al. Reas. Payı	

Söz konusu alacak tahsil edildiği vakit aşağıdaki yevmiye kaydı yapılmalıdır.

0.02.1.01. Bankalar	1.000.000.-
3.05.1.99 Diğer Borçlar	500.000.-
-Rücu ve Sov. Yoluyla Tahsil Ed. Al. Reas. Payı	
1.50.1.05 Diğer Alacaklar	1.000.000.-
-Rücu ve Sovtaj Yoluyla Tahsil Edilecek Alacaklar	
3.01.1 Reasürörler Cari Hesabı	500.000.-
-Rücu ve Sov. Yoluyla Tahsil Ed. Al. Reas. Payı	

Dikkat edilirse burada, tahakkuk ettirilen rücu gelirleri ve reasürör payları, teknik kar-zarar hesaplarında "Diğer Gelirler" ve "Diğer Giderler" içerisinde gösterilmektedir. Aynı şekilde, rücu alacaklarında reasürör paylarının tahakkukunda "Reasürörler Cari Hesabı" yerine "Diğer Borçlar" hesabı kullanılmıştır. Zira, sigorta şirketlerinin tabi olduğu Tekdüzen Hesap Planında tahakkuk ettirilen rücu alacaklarının 1.50.1 hesap kodlu "Diğer Alacaklar" başlığı altında 05 alt kodlu "Rücu ve Sovtaj Yoluyla Tahsil Edilecek Alacaklar" hesabında gösterilmiş olduğundan muhasebe ilkelerinden tutarlılık ilkesine istinaden reasürör paylarını da 3.05.1 hesap

kodlu “Diğer Borçlar”, teknik kar-zarar hesaplarında da rücu gelirleri 5.50.1 hesap kodlu “Diğer Gelirler”, reasürör payları da 5.17.1 hesap kodlu “Diğer Giderler” içerisinde gösterilmesi gerekmektedir.

Diğer taraftan, sigorta sektöründe uygulanan Tekdüzen Hesap Planına göre Reasürör C/H reasürans anlaşmalarında belirlenen ödeme tarihlerinde ödenmesi gereken borç tutarlarını içermektedir. Bu hesap planına göre sigortacı tarafından ödenmemiş ve aslında bir alacak olan muallak hasarların reasürör paylarından dolayı Reasürör C/H da borç kaydı yapılmayıp, Muallak Hasar Karşılığı hesabı altında indirim hesabı olarak gösterilmekte ve yine bir alacak olan ödenen tazminatların reasürans payları Reasürörler C/H da borç kaydı yapılmaktadır. Dolayısıyla, sigortacı tarafından tahsil edilmeyen rücu alacaklarının reasürör paylarından dolayı Reasürör C/H herhangi bir alacak kaydı yapılmayarak, rücu alacakları hesabı altında indirim hesabı olarak gösterilmeli ve ancak rücu alacaklarında reasürör paylarında tahsili gerçekleştiğinde Reasürör C/H’na alacak kaydı düşürülmesi doğru olacaktır. Aksi takdirde, ödenmeyen bir hasardan dolayı reasürörden tahsilat, tahsil yapılmayan rücu alacaklarından dolayı ise reasüröre ödeme yapılması söz konusu olacaktır.

Bununla birlikte, bu alacakların dosya bazında dökümü, yani bordrolarının da muallak hasar bordroları gibi üçer aylık dönemler itibariyle reasürörlere gönderilmesi gerekmektedir.

b-Ödenen Tazminatlardan İndirilmesine Göre Muhasebeleştirme

Uygulamada ve bazı sigorta muhasebe yazılarında tahakkuk ettirilen rücu gelirlerinin ödenen tazminatlardan indirilmesi gerektiği savunulmaktadır. Bu uygulamanın temel mantığı, ödenen hasar tazminatı sonucu kazanılan halefiyet hakkına dayanılarak tahakkuk ettirilen rücu gelirin ödenen tazminatın bir unsuru olduğu ve dolayısıyla bu tazminattan indirilmesi gerektiği şeklindedir. Bu uygulamaya göre önceki rakamsal örneğimizin yevmiye kayıtları aşağıdaki gibi olacaktır.

1.50.1. Diğer Alacaklar	1.000.000.-
1.50.1.05. Rücu ve Sov. Yoluyla Tah. Ed. Alacaklar	
5.17.1.03 Mot. Kara Taş. Kas. Tek. K/Z	1.000.000.-
5.17.1.03.01.01.01 Ödenen Tazminatları	
5.17.1.04 Mot. Kara Taş. Kas. Tek. K/Z	500.000.-
5.17.1.04.01.01. Ödenen Tazminatta Reasürör Payı	
3.01. Reasürörler C/H	500.000.-
3.01.1.01 Reasürör	

Ancak bu şekildeki uygulama birkaç nedenden dolayı yapılamaz.

- Gelir Tablosunda gelir ve giderlerin brüt olarak gösterilmesi gerekmektedir. Yani gelir kalemi ile gider kalemi arasında mahsup yapılamaz.

1 no.lu Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliği'nin "Gelir Tablosu İlkeleri" başlıklı bölümünde "Bütün satışlar, gelir ve karlar ile maliyet, gider ve zararlar brüt tutarları üzerinden gösterilirler ve hiçbir satış, gelir ve kar kalemi bir maliyet, gider ve zarar kalemi ile tamamen veya kısmen karşılaştırılmak suretiyle gelir tablosu kapsamından çıkarılamaz" hükmü yer almaktadır. Yani, Gelir Tablosunda bütün gelir ve giderler brüt tutarları üzerinden gösterilmeli ve hiçbir gelir kalemi gider kalemi ile tamamen veya kısmen mahsuplaştırılmak suretiyle gösterilemez.

- Rücu gelirlerinin ödenen hasar tazminat tutarlarını azaltıcı bir yönü olsa bile, uzmanlığımıza göre hasar tazminatları ile rücu gelirlerinin hukuki kaynaklarının birbirinden farklı olmasından dolayı bağımsız hesap kalemleri olarak alınması gerekmektedir. Şöyle ki, talep eden şirket açısından rücu alacaklarının hukuki kaynağı TTK'nun 1301. Maddesine dayanmakta iken, talep edilen şirket açısından rücu borçlarının hukuki kaynağı ise mali mesuliyet teminatını içeren sigorta sözleşmesine dayanmaktadır. Nitekim sigorta şirketleri de bu anlayışa uygun olarak kendilerine gelen rücu taleplerini normal hasar ihbarları gibi muallak hasarlar içerisinde göstermekte, kendi rücu taleplerini ise diğer alacaklar içerisinde göstermektedirler.

- Rücu alacaklarında reasürör paylarının Reasürör Cari Hesabı'na dahil edilmesi daha önceki bölümde anlatıldığı üzere tutarlılık ilkesine aykırı düşmektedir.

c- Net Değer Esası ve Önemlilik İlkesine Göre Muhasebeleştirme

1 no.lu Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliği'nin "Bilanço İlkeleri" başlıklı bölümünde "Bütün varlıklar, yabancı kaynaklar ve özkaynaklar bilançoda gayri safi değerleri ile gösterilirler. Bu ilke, bilançonun net değer esasına göre düzenlenmesine bir engel oluşturmaz. Bu doğrultuda net değer bilanço düzenlenmesinin gereği olarak indirim kalemlerinin ilgili hesapların altında açıkça gösterilmesi esastır" hükmü ile bilanço kalemleri arasında mahsup yapılamayacağı, ancak bir hesap kaleminin ilgili olduğu başka bir hesap kalemi altında indirim kalemi olarak gösterilebileceği öngörülmektedir.

Nitekim, sigorta şirketlerinin tabii olduğu tek tip bilançoda hesap kalemlerinin net değer esasına göre gösterilmesi benimsenmiştir. Yani, muallak hasarlar karşılığı reasürör paylarının muallak hasar karşılığı altında indirim hesabı olarak gösterilmesinde olduğu gibi, indirim kalemleri ilgili hesapların altında açıkça gösterilmektedir. Diğer taraftan, Tekdüzen Hesap Planı izahnamesine göre ana hesaplarda değişikliğin izne tabii olmasına rağmen, bu hesapların daha alt hesaplarının sigorta şirketlerince açılması serbest bırakılmıştır. Buna göre, sözkonusu alacaklar ile bu alacakların reasürör paylarının sunumu aşağıdaki gibidir.

1.50.1.05	Rücu ve Sov. Yoluyla Tah. Ed. Alacaklar (Net)	500.000.-
1.50.1.05.01	Rücu ve Sov. Yoluyla Tah. Ed. Alacaklar (Brüt)	1.000.000.-
1.50.1.05.02	Rücu ve Sov. Yoluyla Tah. Ed. Al. Reas. Payı	(500.000)

Ancak, 1.50.1.05 hesabının zaten alt bir hesap olması nedeniyle bilançoda söz konusu alacaklar yukarıdaki gibi değil, 1.50.1 hesap kodlu Diğer Alacaklar tutarı içerisinde sadece net 500.000.-TL olarak gösterilmiş olacaktır.

Bununla birlikte, 1 no.lu Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliği'nde tanımlanan muhasebe ilkelerinden "Önemlilik İlkesi"ne göre bir hesap kalemi veya mali bir olayın nisbi ağırlık ve değerinin, mali tablolara dayanılarak yapılacak değerlemeleri veya alınacak kararları etkileyebilecek düzeyde olması durumunda mali tablolarda ayrıca yer alması gerekmektedir. Nitekim söz konusu tebliğde sigorta şirketleri ve bankalar haricindeki işletmeler için bilançoda "Diğer" başlığı altında yer alan bir kalem tutarının, ait olduğu grubun toplam tutarının % 20'sini aşması durumunda, bu kalemin ayrı bir başlık altında ayrıca gösterilmesi öngörülmektedir.

Her ne kadar, sektörümüzde uygulanan Tekdüzen Hesap Planı ve Tip Bilanço ve Gelir Tablosunda önemlilik ilkesi gereği herhangi bir standart veya oran tespit edilmese de, bu ilkeye dayanılarak ve ayrıca rücu alacakları ve gelirler tutarının önemli bir büyüklük içermesi nedeniyle ödenen tazminatlarla ilişkilendirilmesi yerine sektörde uygulanan tip bilanço da gerekli düzeltmeler yapılarak diğer alacaklar ve diğer borçlar içerisinden çıkartılıp, ayrı bir hesap kalemi olarak muhasebeleştirilmeleri gerekmektedir. Bu durumda, söz konusu alacakların hem Tekdüzen Hesap Planına göre 1 kodlu "Alacaklar" ana hesabı altında ayrı bir hesap kodu ile kalem açılmasının serbest olması (örneğin, 1.07.1 Rücu ve Sovtaj Yoluyla Tahsil Edilecek Alacaklar gibi) hem de sektörde uygulanan tek tip bilanço tarafından da benimsenen net değer esasına göre hesap planında söz konusu hesaplarının gösterilmesi aşağıdaki gibi olacaktır.

1.07.1	Rücu ve Sov. Yoluyla Tah. Ed. Alacaklar (Net)	500.000.-
1.07.1.01	Rücu ve Sov. Yoluyla Tah. Ed. Alacaklar (Brüt)	1.000.000.-
1.07.1.02	Rücu ve Sov. Yoluyla Tah. Ed. Al. Reas. P.	(500.000)
5.17.1.17	Rücu ve Sov. Yoluyla Tah. Ed. Gelirler	1.000.000.-
5.17.1.18	Rücu ve Sov. Yoluyla Tah. Ed. Gelirler Reas. P.	(500.000)

d- Muallak Hasar Karşılığının Alt Hesabı Olarak Muhasebeleştirilmesi

Muhasebe de net değer esasına göre rücu alacaklarının muallak hasar karşılığı ile ilişkilendirilmesi yapılabilir. Şöyleki, rücu alacaklarının 3.06.1 kodlu Muallak Hasar Karşılığı Hesabı altında indirim hesabı olarak muhasebeleştirilmesi, ancak yeni bir alt hesap tesis edilerek yapılabilir.

Bu itibarla, bilançoda muallak hasar karşılığının sunumu örnek rakamlarla aşağıdaki gibi olacaktır.

3.06.1.	Muallak Hasar Karşılığı (Net)	1.500.000.-
3.06.1.03	Muallak Hasar Karşılığı (Brüt)	4.000.000.-
3.06.1.04	Muallak Hasar Karşılığı Reasürör Payı (Brüt)	(2.000.000)
3.06.1.05	Rücu Yoluyla Tahsil Edilecek Alacaklar	(1.000.000)
3.06.1.06	Rücu Yoluyla Tah. Ed. Alacaklar Reasürör Payı	500.000.-

Ancak, muallak hasarlar ile rücu alacaklarının hukuki kaynaklarının birbirinden farklı olması ve rücu alacak tutarlarının çoğunlukla yüksek tutarlara ulaşmasından dolayı bağımsız hesap kalemleri olarak alınması daha doğru olacaktır.

3-Uluslararası Muhasebe Standartları ve Avrupa Birliği Muhasebe Direktifleri

Niteliği diğer işletmelerden farklı olan sigortacılığa ilişkin henüz uluslararası bir standart bulunmamaktadır. Bununla birlikte, yoğun talep üzerine IASC önce sigorta muhasebe standartlarına ilişkin bir taslak hazırlayarak, bunu bütün üye kuruluşlarına ve ilgili bütün birimlere göndererek Mayıs 2000 tarihine kadar bu taslak ile ilgili görüşlerini almıştır. Şu anda ise gelen bu görüşler üzerindeki tartışmaları yaparak, uluslararası sigorta standartlarının oluşturulmasına çalışmaktadır.

Bu itibarla, rücu alacaklarının muhasebeleştirilmesine ilişkin henüz uluslararası bir standart bulunmamaktadır. Ancak, Uluslararası Muhasebe Standartları gelir ve gider kalemleri arasında bazı istisnalar haricinde herhangi bir şekilde mahsuplaşmanın yapılmamasını öngörmektedir. Dolayısıyla, UMS'e göre rücu gelirlerinin ödenen tazminatlardan indirilmemesi gerekmektedir.

Diğer taraftan, Avrupa Birliğinin sigorta sektörüne ilişkin 91/674/AET bilanço direktifinin 38. maddesi rücu ve sovtajların ilgili olduğu branşın ödenen hasarlarından indirilmesini öngörmektedir. Ancak, bu hüküm Avrupa Birliğinin 4. direktif olarak da bilinen 78/660/AET muhasebe direktifinin 7. maddesinde yer alan "aktif ve pasif kalemler ile gelir ve gider kalemleri arasında herhangi bir mahsup yapılmaz" ilkesine ters düşmektedir.

Bununla birlikte, Avrupa Birliğinin almış olduğu yeni bir kararla 2005 yılından itibaren uluslararası muhasebe standartlarını kullanmaya başlayacak olması ve sigortacılıkla ilgili uluslararası muhasebe standartlarının oluşturulma çalışmalarının yapılması nedeniyle, rücuların muhasebeleştirilmesindeki karmaşanın sona ereceği düşünülmektedir.

4-Sonuç

Rücu alacaklarının dönemsel ilkesine göre ilgili dönemde muhasebeleştirilmeleri gerekmektedir. Türk muhasebe hukukuna göre rücu gelirleri ile rücu gelirlerin reasürör paylarının "Diğer" başlıklı hesaplardan çıkartılarak, ayrı hesap olarak açılması ve gelir tablosunda da birbiriyle veya başka bir hesap ile mahsup yapılmadan brüt olarak sunulması gerekmektedir. Ayrıca, tip bilanço da hesap kalemlerinin net değer esasına göre gösterilmesinin kabul edilmesi nedeniyle, bilançoda rücu alacaklarının reasürör payları indirim hesabı olarak rücu alacaklar hesabı altında gösterilmedi.

Metin SARIASLAN

Sigorta Denetleme Uzmanı